

PHƯƠNG HƯỚNG, NHIỆM VỤ BẢO ĐẢM QUYỀN CON NGƯỜI TRONG KỶ NGUYÊN MỚI, KỶ NGUYÊN VƯỜN MÌNH CỦA DÂN TỘC

DƯƠNG THỊ TUYẾT NHUNG

Đại học Mỏ - Địa chất

Ngày nhận bài: 01/02/2025; Ngày phản biện, biên tập và sửa chữa: 21/02/2025; Ngày duyệt đăng: 07/3/2025

ABSTRACT

Like other nations in the world, values of humanitarianism, tolerance ... are always present in social life and are expressed strongly in the history of thought and life of the Vietnamese people. However, the harsh living conditions, due to the constant fight against foreign invasion and natural disasters, have made many inherent values stand out. It is the tradition of respecting people, loving people, promoting altruism, responsibility to the community...

Keywords: Viewpoint, Communist Party of Vietnam, human rights.

Quyn con người xuất hiện từ khi con người ý thức về sự tồn tại của mình và ý thức về nhu cầu, lợi ích cá nhân trong các quan hệ xã hội. Mọi xã hội, xét đến cùng, đều đấu tranh cho các quyền con người hay hướng tới việc bảo vệ các quyền con người, dù đó là quyền của một nhóm thiểu số hay quyền của đa số.

Khát vọng về quyền con người gắn liền với sự phát triển của nền văn minh nhân loại, được thể hiện ở mọi quốc gia, dân tộc, ở mọi thời kỳ lịch sử. Ngày nay, quyền con người trở thành chủ đề lớn trong các quan hệ quốc tế. Quyền con người không chỉ được đặt ra trong quan hệ giữa các quốc gia, mà còn được đặt ra trong quan hệ giữa một quốc gia với các tổ chức khu vực và quốc tế. Quyền con người là chủ đề của các đảng chính trị trong tranh giành quyền lực, thực thi và giữ gìn quyền lực; đặc biệt là tranh chấp gay gắt trong các quá trình bầu cử. Quyền con người còn được thảo luận trong diễn đàn của mỗi tôn giáo và liên tôn giáo... Không có thực thể xã hội nào đứng ngoài các hoạt động về nhân quyền.

Cũng như các dân tộc trên thế giới, các giá trị nhân đạo, khoan dung... luôn hiện hữu trong đời sống xã hội và được thể hiện đậm nét trong lịch sử tư tưởng và đời sống của dân tộc Việt Nam. Tuy nhiên, điều kiện sống khắc nghiệt, do thường xuyên phải chống ngoại xâm và thiên tai, đã làm cho nhiều giá trị vốn có trở thành nổi trội. Đó là truyền thống coi trọng con người, thương yêu con người, đề cao tính vị tha, trách nhiệm với cộng đồng... luôn được nâng niu, bồi đắp và bảo vệ ở mọi thời kỳ lịch sử của dân tộc Việt Nam. Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam luôn coi trọng nội dung quyền con người, quyền công dân, phương hướng, nhiệm vụ bảo đảm quyền con người, quyền công dân được thể hiện trên các nội dung sau:

Một là, phát triển kinh tế, xã hội, văn hóa, bảo đảm tiến bộ và công bằng xã hội

Kinh tế là nhân tố quan trọng để bảo đảm quyền con người. Nền tảng kinh tế thấp kém, mỗi cá nhân, mỗi cộng đồng xã hội cũng như mỗi quốc gia không thể thực hiện một cách đầy đủ, trọn vẹn các quyền con người. Vì thế, mọi quốc gia đều tập trung phát triển kinh tế, thu hút mọi nguồn lực để không ngừng nâng cao sự thụ hưởng các quyền con người; đặc biệt là thực hiện quyền an sinh xã hội của các nhóm "dễ bị tổn thương".

Nhà nước Việt Nam luôn ưu tiên phát triển kinh tế. Tuy nhiên, thời kỳ trước đổi mới, do quan niệm giáo điều, duy ý chí, chính sách của Nhà nước đã cản trở sự phát triển của mỗi cá nhân và khu vực kinh tế tư nhân, đồng thời hạn chế sự phát triển của chính kinh tế nhà nước và kinh tế tập thể.

Trong thời kỳ đổi mới, Đảng, Nhà nước đã chủ trương từng bước xây dựng và thúc đẩy kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhằm tăng nhanh tiềm lực vật chất cho việc bảo đảm quyền con người. Theo đó, Nhà nước tạo ra hành lang pháp lý để mọi chủ thể trong xã hội có thể yên tâm đầu tư phát triển sản xuất trong nước và ở nước ngoài. Hội nghị Ban chấp hành Trung ương lần thứ 5 (Khóa XII) đã ghi nhận khu vực kinh tế tư nhân là một động lực của nền kinh tế đất nước. Việc thừa nhận kinh tế tư nhân đã góp phần thúc đẩy toàn bộ nền kinh tế đất nước phát triển trong suốt thời gian qua. Nhà nước cũng luôn có chính sách ưu đãi, khuyến khích đầu tư vào các khu vực miền núi, vùng sâu, vùng xa, nhằm thu hẹp khoảng cách phát triển giữa các vùng trong cả nước.

Sự nghiệp phát triển khoa học, giáo dục luôn được quan tâm và được coi là quốc sách hàng đầu. Thúc đẩy khoa học, giáo dục phát triển vừa tạo sự phát triển bền vững của đất nước, vừa tạo cơ hội để người dân có thể tự do phát triển năng lực cá nhân. Trên cơ sở xác định "văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội", Nhà nước chủ trương xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, nhằm không ngừng nâng cao sự hưởng thụ văn hóa cho mọi người dân trong bối cảnh phát triển nhanh chóng của văn minh nhân loại và hội nhập quốc tế; đồng thời bảo tồn được những giá trị văn hóa của các dân tộc Việt Nam - những nội hàm cơ bản của quyền văn hóa. Sự phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội những năm qua đã góp phần nâng cao việc thụ hưởng các quyền con người của mọi người dân Việt Nam.

Quyền được hưởng thành quả của sự phát triển đất nước cũng như được phân phối công bằng của cải xã hội, có ý nghĩa rất quan trọng trong việc hóa giải những bất công và xung đột xã hội, tạo lập sự ổn định

xã hội và phát triển bền vững đất nước. Chủ trương và hoạt động đang thực hiện ở Việt Nam khá tương đồng với nhận thức mới của cộng đồng quốc tế được thể hiện trong Chương trình phát triển bền vững 2030.

Đại hội XIII của Đảng chỉ rõ mục tiêu tổng quát trong phát triển đất nước là: Đẩy mạnh toàn diện, đồng bộ công cuộc đổi mới; phát triển kinh tế nhanh, bền vững, phấn đấu sớm đưa nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại. Nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân. Đây là nhiệm vụ cấp bách nhằm sớm đưa nước ta sớm thoát khỏi tình trạng tụt hậu xa hơn về kinh tế, đồng thời là con đường, cách thức tạo ra các điều kiện cần thiết bảo đảm tốt nhất quyền con người cho mọi người dân Việt Nam.

Hai là, Phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân

Dân chủ là một quyền con người - quyền dân chủ hay quyền làm chủ của người dân cũng là điều kiện không thể thiếu trong việc thực hiện quyền con người. Do đó, thực thi dân chủ luôn gắn liền với việc thực thi quyền con người.

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, Đảng và Nhà nước chủ trương tiếp tục đẩy mạnh dân chủ hóa xã hội dưới nhiều hình thức sáng tạo. Đó là việc kết hợp thực hiện dân chủ ở cơ sở với dân chủ trong hoạt động của Nhà nước và nội bộ Đảng; không ngừng dân chủ hóa mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Dân chủ hóa còn được thể hiện thông qua việc thúc đẩy quyền tự do ngôn luận, quyền tiếp cận thông tin, thu hút sự tham gia của người dân và cả hệ thống chính trị trong việc thực hiện và bảo vệ quyền con người...

Đại hội XIII của Đảng nhấn mạnh: Tiếp tục phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân. Dân chủ phải được thực hiện đầy đủ, nghiêm túc trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Bảo đảm để nhân dân tham gia ở tất cả các khâu của quá trình đưa ra những quyết định liên quan đến lợi ích, cuộc sống của nhân dân. Thể chế hóa và nâng cao chất lượng các hình thức thực hiện dân chủ trực tiếp và dân chủ đại diện. Thực hiện quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân, theo tinh thần của Hiến pháp năm 2013. Tiếp tục thực hiện tốt dân chủ ở cơ sở; hoàn thiện hệ thống pháp luật, tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền và nghĩa vụ của công dân. Để thực hiện dân chủ trong xã hội, trước hết phải bảo đảm phát huy dân chủ trong Đảng là hạt nhân để phát huy quyền làm chủ của nhân dân, vai trò chủ động, sáng tạo của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân. Tổ chức thực hiện tốt Quy chế giám sát và phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội...

Chiến lược phát triển kinh tế xã hội của Đảng cũng nêu rõ: "Mở rộng dân chủ, phát huy tối đa nhân tố con người; coi con người là chủ thể, nguồn lực chủ yếu và là mục tiêu của sự phát triển. Phải bảo đảm quyền con người, quyền công dân và các điều kiện để mọi người được phát triển toàn diện. Nâng cao năng lực và tạo cơ chế để nhân dân thực hiện đầy đủ quyền làm chủ, nhất là dân chủ trực tiếp để phát huy mạnh mẽ mọi khả năng sáng tạo và bảo đảm đồng thuận cao trong xã hội, tạo động lực phát triển đất nước".

Để bảo đảm sự ổn định xã hội, cần thực hiện đại đoàn kết toàn dân tộc "trên cơ sở giải quyết hài hòa quan hệ lợi ích giữa các thành viên trong xã hội; bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của nhân dân; không ngừng nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân, bảo đảm mỗi người dân đều được thụ hưởng những thành quả của công cuộc đổi mới. Mọi chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước đều vì lợi ích của nhân dân..."

Những năm đổi mới, Đảng và Nhà nước cũng luôn quan tâm xây dựng cơ chế bảo vệ quyền con người phù hợp với đặc thù Việt Nam và tiếp tục nghiên cứu các mô hình phổ biến hiện nay các nước đang áp dụng. Quá trình phát triển dân chủ ở Việt Nam diễn ra tích cực song thận trọng đã góp phần giữ vững ổn định chính trị - xã hội, hóa giải mọi xung đột bên trong, tạo môi trường hòa bình và các điều kiện thiết yếu cho việc thực hiện quyền con người.

Ba là, Xây dựng, hoàn thiện nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và cơ chế bảo vệ quyền con người, quyền công dân

Hoàn thiện hệ thống pháp luật: Tiếp tục xây dựng, sửa đổi và hoàn thiện các văn bản pháp luật để phù hợp với Hiến pháp 2013 và các cam kết quốc tế về quyền con người mà Việt Nam tham gia. Cùng với đó việc tổ chức, hoàn thiện bộ máy nhà nước có vai trò quan trọng trong việc bảo đảm và bảo vệ quyền con người. Nhà nước pháp quyền là một nguyên tắc, hình thức nhà nước có nhiều ưu điểm trong việc bảo vệ con người, quyền con người.

Là quốc gia đi theo con đường xã hội chủ nghĩa, trong bối cảnh đổi mới và hội nhập, Đảng chủ trương xây dựng nhà nước pháp quyền theo định hướng xã hội chủ nghĩa là nhằm tạo ra môi trường, điều kiện tốt nhất để bảo đảm quyền con người ở Việt Nam.

Đại hội toàn quốc lần thứ XII của Đảng gắn xây dựng nhà nước pháp quyền với bảo vệ quyền con người: Xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam của nhân dân, do nhân dân và vì nhân dân là yêu cầu bức thiết của xã hội; Nhà nước phải thể chế hoá và thực hiện có hiệu quả quyền công dân, quyền con người.

Đại hội lần thứ XIII nhấn mạnh: Tiếp tục hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, xây dựng bộ máy nhà nước tinh gọn, trong sạch, vững mạnh; hoàn thiện hệ thống pháp luật, đẩy mạnh cải cách hành chính, cải cách tư pháp, xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức có phẩm chất, năng lực đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ; phát huy dân chủ, tăng cường trách nhiệm, kỷ luật, kỷ cương; đẩy mạnh đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu, tệ nạn xã hội và tội phạm.

Trong giai đoạn mới cần thực hiện hai nhiệm vụ quan trọng là “Hoàn thiện tổ chức và nâng cao chất lượng, hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước” và “Chú trọng công tác xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức”. Xây dựng nhà nước pháp quyền ở nước ta hiện nay đòi hỏi đề cao nguyên tắc pháp quyền trong xây dựng các công cụ pháp lý, trong lĩnh vực hành chính công và trong thực tiễn hoạt động tư pháp. Theo đó, “tiếp tục đẩy mạnh việc thực hiện Chiến lược cải cách tư pháp, xây dựng nền tư pháp trong sạch, vững mạnh, dân chủ, nghiêm minh, từng bước hiện đại; bảo vệ pháp luật, công lý, quyền con người, quyền công dân...”.

Bên cạnh việc tổ chức bộ máy nhà nước theo hướng tinh gọn, hiệu quả, Nhà nước từng bước nâng cao tính minh bạch và trách nhiệm giải trình của các cơ quan công quyền - một nội dung của quyền được thông tin; đồng thời qua đó tạo điều kiện để người dân có thể tham gia hiệu quả vào công việc chung của đất nước.

Cùng với việc xây dựng và hoàn thiện bộ máy nhà nước, trong đó có việc xây dựng cơ chế bảo vệ hiến pháp, cần bổ sung những cách thức mới trong bảo vệ quyền con người. Một trong những cơ chế bảo vệ quyền con người khá hiệu quả, được nhiều quốc gia lựa chọn hiện nay, là thành lập cơ quan quyền con người quốc gia theo Nguyên tắc Paris. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, cần nghiên cứu sâu các mô hình, cơ chế bảo vệ quyền con người nhằm tìm ra mô hình tối ưu, phù hợp với đặc thù chính trị Việt Nam.

Bốn là, Thực hiện quyền con người, quyền công dân, gắn quyền với trách nhiệm, nghĩa vụ theo tinh thần Hiến pháp năm 2013

Hiến pháp năm 2013 là dấu mốc quan trọng trong việc bảo vệ quyền con người ở Việt Nam. Hiến pháp đề cập khá toàn diện các quyền con người và cách thức tổ chức, bộ máy bảo đảm và bảo vệ quyền con người.

Hiến pháp quy định rõ: “Ở nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, các quyền con người, quyền công dân về chính trị, dân sự, kinh tế, văn hóa, xã hội được công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm theo Hiến pháp và pháp luật” (Điều 14.1). Hiến pháp cũng xác định trách nhiệm của mỗi công dân, mỗi con người đối với nhà nước, xã hội và người khác: “Quyền con người, quyền công dân chỉ có thể bị hạn chế theo quy định của luật trong trường hợp cần thiết vì lý do quốc phòng, an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội, đạo đức xã hội, sức khỏe của cộng đồng” (Điều 14.2). Theo đó, bên cạnh việc ghi nhận quyền rộng rãi hơn, đầy đủ hơn so với các hiến pháp trước đó, Hiến pháp mới quy định trách nhiệm của nhà nước trong việc bảo vệ hiến pháp, bảo vệ quyền con người (như Quốc hội, Chính phủ, Tòa án nhân dân tối cao, Viện kiểm sát nhân dân tối cao).

Đại hội lần thứ XIII của Đảng nêu rõ, những năm qua, Đảng và Nhà nước tiếp tục ban hành nhiều chủ trương, chính sách, pháp luật nhằm phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm thực hiện quyền làm chủ của nhân dân. Quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân được xác định đầy đủ hơn trong Hiến pháp năm 2013 và trong hệ thống pháp luật mới được ban hành và sửa đổi. Khẳng định

rõ các quyền con người, quyền công dân về chính trị, dân sự, kinh tế, văn hóa, xã hội được công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm theo Hiến pháp và pháp luật; gắn quyền công dân với nghĩa vụ và trách nhiệm đối với xã hội. Ý thức về quyền và nghĩa vụ công dân, năng lực làm chủ, tham gia quản lý xã hội của nhân dân, ý thức về dân chủ trong xã hội được nâng lên. Việc thực hiện Quy chế dân chủ ở cơ sở và Pháp lệnh thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn có tiến bộ. Quyền làm chủ của nhân dân được phát huy tốt hơn trong các lĩnh vực của đời sống xã hội bằng dân chủ trực tiếp và dân chủ đại diện (...) đã lắng nghe, tăng cường tiếp xúc, đối thoại với nhân dân, tôn trọng các loại ý kiến khác nhau. Coi trọng chăm lo hạnh phúc và sự phát triển toàn diện của con người, bảo vệ và bảo đảm quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của con người, tôn trọng và thực hiện các điều ước quốc tế về quyền con người mà nước ta ký kết.”

Trong bối cảnh mới, phương hướng, nhiệm vụ của cả nước là “Tiếp tục phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm tất cả quyền lực nhà nước thuộc về nhân dân. Mọi đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước phải xuất phát từ nguyện vọng, quyền và lợi ích chính đáng của nhân dân, được nhân dân tham gia ý kiến. Dân chủ phải được thực hiện đầy đủ, nghiêm túc trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Bảo đảm để nhân dân tham gia ở tất cả các khâu của quá trình đưa ra những quyết định liên quan đến lợi ích, cuộc sống của nhân dân, từ nêu sáng kiến, tham gia thảo luận, tranh luận đến giám sát quá trình thực hiện. Tập trung xây dựng những văn bản pháp luật liên quan trực tiếp đến quyền làm chủ của nhân dân. Thể chế hóa và nâng cao chất lượng các hình thức thực hiện dân chủ trực tiếp và dân chủ đại diện. Thực hiện quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân, theo tinh thần của Hiến pháp năm 2013; gắn quyền với trách nhiệm, nghĩa vụ, đề cao đạo đức xã hội. Tiếp tục thực hiện tốt dân chủ ở cơ sở; hoàn thiện hệ thống pháp luật, tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền và nghĩa vụ của công dân. (...) Đẩy mạnh dân chủ hóa xã hội để phát huy quyền làm chủ của nhân dân, vai trò chủ động, sáng tạo của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân. Tổ chức thực hiện tốt Quy chế giám sát và phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội (...) Phát huy dân chủ phải đi liền với tăng cường pháp chế, đề cao trách nhiệm công dân, giữ vững kỷ luật, kỷ cương và đề cao đạo đức xã hội. Phê phán những biểu hiện dân chủ cực đoan, dân chủ hình thức. Xử lý nghiêm những hành vi lợi dụng dân chủ để làm mất an ninh chính trị, trật tự, an toàn xã hội và những hành vi vi phạm quyền dân chủ và quyền làm chủ của nhân dân”.

Đây là cơ sở chính trị, pháp lý quan trọng để không ngừng thực thi quyền con người và nghĩa vụ, trách nhiệm của mỗi con người, mỗi công dân Việt Nam.

Năm là, Đẩy mạnh tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức về bảo vệ, bảo đảm quyền con người trong tình hình mới

Giáo dục quyền con người có vai trò quan trọng trong việc thực thi quyền con người. Giáo dục quyền con người vừa nhằm nâng cao tri thức nói chung, vừa như một cách thức trao quyền để người dân có thể tự bảo vệ và thúc đẩy quyền con người. Nhận thức đầy đủ, đúng đắn về quyền con người giúp mỗi người hành xử đúng, tránh được những nhận thức và hành động cực đoan, và bảo vệ quyền vừa thực hiện đầy đủ nghĩa vụ với người khác và cộng đồng.

Các chỉ thị của Đảng và Nhà nước nhấn mạnh việc tăng cường công tác giáo dục về quyền con người cho mọi tầng lớp xã hội; trong đó quan tâm giáo dục về quyền con người cho đối tượng học sinh, sinh viên, đồng bào dân tộc thiểu số, đồng bào trong các tôn giáo. Đồng thời, chú trọng giáo dục quyền con người cho cán bộ, công chức, viên chức các cấp, nhằm nâng cao trách nhiệm của những người đại diện nhà nước trong việc bảo đảm quyền con người.

Trong bối cảnh còn có nhiều quan điểm khác nhau về quyền con người, nhất là sự cô sự cho lối sống thực dụng, dân chủ, nhân quyền theo kiểu phương Tây, thông tin sai sự thật tác động mạnh vào Việt Nam, nhất là trong giới trẻ, việc tuyên truyền, giáo dục quyền con người theo quan điểm, chủ trương của Đảng cần được quan tâm hơn nữa, qua đó giúp các cấp, các ngành, các địa phương giải quyết thỏa đáng những vấn đề quyền con người phức tạp đang nảy sinh hiện nay.

Cần tập trung nguồn lực thực hiện tốt hai đề án Thủ tướng Chính phủ mới phê duyệt, đó là: Đề án đưa nội dung quyền con người vào chương trình giáo dục trong hệ thống giáo dục quốc dân và Đề án nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền về quyền con người ở Việt Nam.

(Tiếp theo trang 100)